

Paweł Balcerak

Stepan Ivanyk, *Ukraińscy filozofowie w Szkole Lwowsko-Warszawskiej*, Wyd. Semper, Warszawa 2014, ss. 224.

Praca, którą przedstawiamy czytelnikowi, przedstawia zagadnienie jednej z najbardziej wpływowych polskich tradycji filozoficznych XX w. Mowa tu o szkole lwowsko-warszawskiej. Książka autorstwa Stepana Ivanyka podejmuje ten temat w sposób do tej pory mało w Polsce eksponowany. Została wydana w 2014 r. nakładem warszawskiego Wydawnictwa Naukowego Semper¹. Sam tytuł *Ukraińscy filozofowie w Szkole Lwowsko-Warszawskiej* wskazuje na odmienną perspektywę, jaką Autor przyjmuje, analizując zagadnienie tej wybitnej szkoły naukowej. S. Ivanyk zwraca uwagę na okoliczności, w jakich w latach 1895–1939 kształtował się fenomen nazwany później szkołą lwowsko-warszawską. Mowa tu o wielokulturowości i wielonarodowości Lwowa. Z tej multikulturowości bierze się pytanie: na ile formacja ta miała wpływ na tworzenie się ukraińskiego środowiska naukowego we Lwowie? Pytanie to przybiera w omawianej książce konkretniejszą formę, mianowicie: którzy ze znanych ukraińskich myślicieli mogą być postrzegani jako uczniowie filozoficznej szkoły Kazimierza Twardowskiego? Jest to oryginalna perspektywa, gdyż na rynku polskim nie istnieją publikacje ukazujące szkołę lwowsko-warszawską w tym kontekście. Jedno z najbardziej znanych i kompletnych opracowań dotyczących przedstawicieli tej szkoły to *Filozoficzna szkoła lwowsko-warszawska* autorstwa Jana Woleńskiego. Praca ta wspomina o Stefanie Baley, ale nie skupia na nim czy innych ukraińskich przedstawicielach omawianej szkoły większej uwagi². Można z dużą dozą prawdopodobieństwa przyjąć, że ten i inni ukraińscy przedstawiciele tej tradycji filozoficznej nie są polskiemu czytelnikowi bliżej znani.

¹ Zob. S. Ivanyk, *Filozofowie ukraińscy w Szkole Lwowsko-Warszawskiej*, Wydawnictwo Naukowe Semper, Warszawa 2014.

² Zob. J. Woleński, *Filozoficzna szkoła lwowsko-warszawska*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1985, s. 16–17.

Wypełnienie tej luki jest celem omawianej publikacji. Jej Autor stawia sobie cztery zadania, które wydają się prowadzić do osiągnięcia pożądanego efektu:

- 1) zbadać warunki kulturowo-historyczne powstania szkoły lwowsko-warszawskiej, ze szczególnym uwzględnieniem ukraińskiego wkładu w ten proces;
- 2) wykazać związek instytucjonalny filozofów narodowości ukraińskiej ze strukturami szkoły Twardowskiego;
- 3) wykazać merytoryczny związek twórczości tych filozofów z myślą reprezentowaną przez przedstawicieli szkoły;
- 4) dowieść wkładu filozofów ukraińskich w dorobek szkoły.

Książka składa się z dwóch części. Pierwsza poświęcona jest warunkom kulturowym, w jakich powstawała omawiana tradycja filozoficzna, a druga – badaniu *genetycznych* czynników wiążących ukraińskich myślicieli ze szkołą Twardowskiego. W kontekście warunków kulturowych powstania szkoły lwowsko-warszawskiej Autor skupia się na pewnych stereotypach upowszechnionych zarówno w polskim, jak i ukraińskim środowisku. Pierwsza z tych obiegowych opinii mówi o tym, że polsko-ukraińskie relacje w Galicji Wschodniej były nacechowane antagonistycznie i polegały na konfrontacji między dwiema wrogo nastawionymi do siebie kulturami. Druga skupia się na twórcy omawianej szkoły filozoficznej, głosząc jego rzekomą ukrainofobię, która miała skutkować niedopuszczeniem Ukraińców do współpracy z Twardowskim.

W celu przebadania tych stereotypów Autor dokonuje analizy zapisów historycznych dotyczących interakcji między ludnością narodowości ukraińskiej i polskiej na terenie Lwowa oraz zapisów z dziennika Twardowskiego i z wydarzeń uniwersyteckich. Przeprowadzona przez autora analiza polsko-ukraińskich relacji kulturowych oraz stosunków Twardowskiego z Ukraińcami prowadzi Ivanyka do wniosków, że w obu przypadkach twierdzenia te są jedynie nieuzasadnionymi przesadami. Co więcej, szczególna kompozycja kulturowa Galicji Wschodniej stanowiła niepowtarzalne tło, na którym ukształtowała się filozoficzna szkoła lwowska.

Następnym krokiem jest analiza *genetycznych*, czy też instytucjonalnych związków ukraińskich filozofów ze strukturami szkoły Twardowskiego. Autor przyjmuje dwa kryteria dowodzące *genetycznego* związku danego filozofa ze szkołą lwowską. Pierwsze to odbyte u Twardowskiego studia w Uniwersytecie Lwowskim, drugie – udział w działalności naukowej Polskiego Towarzystwa Filozoficznego we Lwowie. Na podstawie tych kryteriów Ivanyk wyznacza dziesięciu naukowców ukraińskiego pochodzenia, którzy spełniają kryteria *genetyczne* przynależności do szkoły lwowsko-warszawskiej, przy czym pięć-

ciu z nich spełnia jednocześnie oba kryteria, a pozostała połowa jedynie kryterium pierwsze.

Część druga pracy poświęcona jest zrealizowaniu zadań 3 i 4. W tym celu autor podejmuje analizę merytoryczną twórczości dziesięciu wyselekcjonowanych w pierwszej części filozofów. Czytelnikowi zostają zaprezentowane poglądy naukowe następujących autorów: Stefana Baleya, Jakyma Jaremy, Wołodymyra Juryneća, Hawryły Kostelnyka, Aleksandra Kulczyckiego, Jarosława Kuźmiwa, Stefana Ołeksiuka, Mileny Rudnickiej, Hilariona Świąćickiego i Mirona Zaryckiego. Po prezentacji tej następuje analiza merytorycznych wyznaczników twórczości członków szkoły lwowsko-warszawskiej oraz porównanie tych wyznaczników z cechami charakteryzującymi twórczość wymienionych filozofów. Analizy te prowadzą, zdaniem autora, do wykazania istnienia wspólnych zasobów idei teoretycznych i metodologicznych łączących przedstawicieli szkoły Twardowskiego z wskazanymi w części pierwszej ukraińskimi myślicielami.

Z wszystkich celów, które autor sobie postawił, pewne wątpliwości może budzić zrealizowanie czwartego z nich. Z pewnością wkład Stefana Baleya w dorobek szkoły lwowsko-warszawskiej był znaczący. Udało się również wykazać znaczenie koncepcji Stefana Ołeksiuka. Można jednak argumentować, że zabrakło wystarczającego uzasadnienia istotności wkładu pozostałych z wyselekcjonowanych ukraińskich uczniów Twardowskiego.

Z dużą dozą pewności można uznać natomiast zrealizowanie trzech pierwszych celów. Ukraińscy filozofowie przedwojennej Galicji stanowili integralną część szkoły Kazimierza Twardowskiego. Szkoła ta była wielokulturową formacją, co świadczy o tym, że istotny wkład w naukę jest ponadkulturowy i ponadnarodowy.

Prezentowana praca będzie interesująca nie tylko dla osób zajmujących się historią szkoły lwowsko-warszawskiej. Może ona być również ciekawą lekturą dla wszystkich zainteresowanych relacjami kulturowymi w Galicji Wschodniej na przełomie wieków i na początku XX w. Będzie też pomocna dla historyków i kulturoznawców badających tło kulturowe i proces kształtowania się Lwowa jako dominującego centrum kulturowego regionu.